

HÖGSKOLAN
DALARNA

Till demokratis försvar?

Det lokala civilsamhället om Nordiska motståndsrörelsens närvaro i Ludvika

Erik Lundberg, Högskolan Dalarna

Rapport nr 8
Interkulturellt utvecklingscentrum Dalarna (IKUD)

Redaktörer:
Tomas Axelson & Jonas Stier

Högskolan Dalarna 2019

HÖGSKOLAN
DALARNA

Till demokratis försvar?

Det lokala civilsamhället om Nordiska motståndsrörelsens
närvaro i Ludvika

Erik Lundberg, Högskolan Dalarna

Rapport nr 8
Interkulturellt utvecklingscentrum Dalarna (IKUD)

Redaktörer:
Tomas Axelson & Jonas Stier

Högskolan Dalarna 2019

Högskolan Dalarna
791 88 Falun
Sweden
Tel 023-77 80 00
www.du.se

Interkulturellt utvecklingscentrum Dalarna (IKUD) rapport nr 8 (2019)
ISBN: 978-91-88679-22-2
© Författaren

Grafisk form: Richard Borg

1. Inledning	1
1.1 Syfte och frågor	2
1.2 Studiens samhällsrelevans	3
2. Teoretiska utgångspunkter	4
2.1 Toleransens komponenter och dimensioner	4
2.2 Det manifesta och latenta engagemanget	5
2.3 Engagemangets arenor och uttrycksformer.....	6
3. Metod och material	8
3.1 Enkätundersökning.....	8
3.2 Djupintervjuer	9
4. Empiriska resultat	10
4.1 Uppfattningar om Nordiska motståndsrörelsen	10
4.1.1 Föreningsfriheten och demonstrationsfriheten.....	11
4.1.2 Samhällelig och individuell tolerans.....	13
4.2 Det latenta engagemanget.....	15
4.2.1 Intresset för Nordiska motståndsrörelsen	15
4.2.2 Kunskaper om Nordiska motståndsrörelsen	16
4.2.3 Viljan att diskutera om Nordiska motståndsrörelsen	17
4.3 Det manifesta engagemanget	19
4.3.1 Att ta ställning mot.....	19
4.3.2 Att engagera sig i politiska aktiviteter	20
4.3.3 Att bemöta Nordiska motståndsrörelsen.....	21
4.4 Tre initiativ i det lokala civilsamhället	22
4.4.1 Manifestationer för allas lika värde.....	22
4.4.2 Civil olydnad och satir.....	23
4.4.3 Försök till dialog om människosyn	25
4.4.4 Ett begränsat engagemang?	26
5. Slutsatser och diskussion	28
5.1 Låg tolerans med nyanser	28
5.2 Till synes stort engagemang	29
5.3 Stort stöd för icke-konfrontativa handlingsrepertoarer	29
5.4 Till demokratins försvar?	29
6. Referenser	31

1. Inledning

Ett återkommande samtalsämne den senaste tiden är i vilken grad och på vilket sätt vår demokrati är utmanad, eller till och med, hotad. Såväl debattörer som forskare pekar på den ökade polariseringen i samhället, spridningen av så kallade "fake news" för att inte tala om stödet för extremistiska partier och rörelser (Norris och Inglehart 2019). Ett sådant samtal är angeläget inte minst mot bakgrund av många av samtidens utmaningar såsom en tilltagande migration, en haltande integration, främlingsfientlighet och rasism.

En plats i Sverige där debatten om hoten mot demokratin har blivit särskilt konkret är i Ludvika i Dalarna (jmf. Blombäck 2017). Sedan en tid tillbaka har den högerextremistiska rörelsen Nordiska motståndsrörelsen (NMR) etablerat sig på orten. NMR har som ett övergripande mål att ersätta nuvarande demokratiska system med en enad nationalsocialistisk stat (Lodenius och Larsson 1994; Löow 2015; Mattsson 2018). Rasism, nazism, antisemitism och xenofobi är exempel på återkommande inslag i rörelsens ideologi. NMR kan därför betraktas som ett exempel på en organisation i civilsamhället som tar sin utgångspunkt från en anti-demokratisk agenda.

På senare år har NMR också etablerat sig som ett politiskt parti och sökt stöd i samband med de allmänna valen. Ludvika är en av få kommuner i Sverige där NMR varit representerad i kommunfullmäktige. Under förra mandatperioden 2014-2018 valdes en ledamot in på ett SD-mandat genom att 18 personer skrivit hans namn på Sverigedemokraternas öppna valsedlar. Under valrörelsen 2018 drev NMR kampanj för en fortsatt politisk representation i Ludvika, dock utan framgång.

En central fråga som väckt stort samhällsintresse är på vilket sätt rörelser såsom NMR kan och bör bemötas. Vid sidan av att lyfta fram de offentliga institutionernas roll, inte minst skolan, poängteras ofta vikten av ett aktivt civilsamhälle som motkraft till anti-demokratiska strömningar i samhället. I forskning och debatt tilldelas civilsamhället¹ ofta stort värde som arena för politiska diskussioner, för forandet av demokratiskt värdefulla attityder och som kanal för engagemang.

Rörelsens närvaro och aktivitet i Ludvika har föranlett tämligen omfattande diskussioner i den lokala och nationella pressen och i sociala medier (Blomberg et al. 2018; Blomberg och Stier 2019). Det har också fått andra organisationer i civilsamhället att mobilisera till motåtgärder

---

¹ Det vill säga, den arena, skild från staten, marknaden och det privata hushållet, där människor organiserar sig och agerar tillsammans i gemensamma intressen. I civilsamhället ingår allt från tillfälliga och löst sammansatta nätverk, ideella föreningar, trossamfund, intresseorganisationer och folkrörelser.

och manifestationer vilket nådde sin kulmen under valrörelsen hösten 2018. NMR har alltså inte fått stå helt oemotsagd.

Samtidigt framstår engagemanget som relativt begränsat. Det är inte självklart att civilsamhället i alla situationer agerar till demokratins försvar. Historien, inte minst under andra världskriget, visar att civilsamhället även i demokratiska stater inte alltid har förmått att stå upp för demokrati och tolerans vis-a-vi anti-demokratiska strömningar och organisationer (Berman 1997). Alla rörelser och organisationer i civilsamhället är inte heller politiskt aktiva i den meningen att de har ett politiskt program som primärt rättesnöre. Snarare än att bilda opinion och vara en politisk kraft bedriver många organisationer verksamhet som syftar till att främja gemenskap, rekreation, kunskap och personliga nätverk.

En central fråga som aktualiseras i den här studien är därför i vilken mån civilsamhället kan förväntas utgöra en motkraft till högerextrema rörelser i samhället? Hur förhåller sig det lokala civilsamhället till NMR:s närvaro på orten? Vilka uppfattningar och attityder till NMR finns bland föreningar och organisationer? Och inte minst, vilket engagemang finns i civilsamhället i frågor om NMR?

1.1 Syfte och frågor

Mot den skisserade bakgrunden är det övergripande syftet med studien att bidra med en ökad kunskap om hur det lokala civilsamhället i Ludvika förhåller sig till högerextrema rörelser, närmare bestämt Nordiska motståndsrörelsen (NMR). Studien bygger på uppfattningar och erfarenheter bland ledande företrädare för olika typer av civilsamhälleorganisationer aktiva i Ludvika kommun. Avsikten är att öka kunskapen om vilka uppfattningar om, och attityder till, NMR som ledande företrädare i civilsamhället ger uttryck för. Avsikten är också att öka förståelsen för ledande företrädares benägenhet att engagera sig i politiska aktiviteter riktade mot NMR och hur detta i sådana fall kommer till uttryck. Tre frågor besvaras i studien.

- 1) Vilka uppfattningar om och attityder till Nordiska motståndsrörelsen (NMR) ger ledande företrädare i det lokala civilsamhället uttryck för?
- 2) Vilket engagemang finns bland ledande företrädare i civilsamhället i frågor om Nordiska motståndsrörelsen (NMR)?
- 3) Hur har engagemanget kommit till uttryck och hur anser ledande företrädare i civilsamhället att Nordiska motståndsrörelsen (NMR) bör bemötas?

Forskningsfrågorna besvaras med en enkätstudie riktad till ledande företrädare i samtliga (325 stycken) lokala organisationer upptagna i Ludvika kommuns föreningsregister samt djupintervjuer med sex ledande företrädare från organisationer och rörelser i Ludvika.

1.2 Studiens samhällsrelevans

Den här studien är en del av projektet ”Våldsbejakande extremism – lägesbild och handlingsplan för Ludvika kommun”² som Högskolan Dalarna har varit en del av. Vid sidan av föreliggande rapport finns två ytterligare rapporter: ”Förtroendevaldas trygghet i Ludvika kommun” (Frisk, Axelson, Korsell, Lundberg och Stier 2018) och ”Extremistisk ideologi i en retorisk kamp om sanningen på sociala medier och i lokal press – fallet Nordiska motståndsrörelsen” (Blomberg, Båtefalk och Stier 2018).

Förhoppningen är att den här studien bidrar med kunskap dels om civilsamhället i Ludvika dels om civilsamhällets roll vis-a-vis anti-demokratiska rörelser, såsom NMR. Därmed kan studien tjäna som ett viktigt underlag till lokala beslutsfattare om hur rörelser, som befinner sig på den politiska högerkantens yttersta kant, kan bemötas.

Studien kan också tjäna som underlag för hur beslutsfattare kan förhålla sig till de föreningar, organisationer och rörelser i det civila samhället som önskar vara en positiv kraft och verka för demokrati. Förhoppningen är också att studien kan stimulera till en konstruktiv diskussion bland olika typer av organisationer i det civila samhället som på olika sätt bedriver verksamhet som syftar till att främja och försvara demokratin.

---

² För mer information om projektet se Frisk, et al. 2018, s. 1-2.

2. Teoretiska utgångspunkter

Vad är vi beredda att tolerera i ett demokratiskt samhälle? I vilken grad bör organisationer och rörelser som Nordiska motståndsrörelsens (NMR) omfattas av den grundlagsstadgade föreningsfriheten? Bör de omfattas av demonstrationsfriheten? Kan en organisation, som genom sin verksamhet hotar att omkullkasta demokratin också erbjudas ett skydd av densamma? Detta är grundläggande och i många fall komplicerade frågor som i hög grad har aktualiserats till följd av NMR:s aktiviteter i Ludvika. Som ett led i att förstå, och bereda en väg för att besvara dessa frågor ska vi i detta avsnitt ta utgångspunkt i begreppet tolerans.

2.1 Toleransens komponenter och dimensioner

Tolerans är ett av demokratins verkliga grundvärden och framhålls ofta som en förutsättning för att vi ska kunna leva och verka tillsammans. I det vardagliga samtalet förknippas tolerans ofta med att hysa en fördomsfri, öppen och bejakande attityd till mångfald och pluralism i alla dess former. Begreppet används ofta när vi talar om till exempel personer från olika kulturer eller med annan etnisk bakgrund eller nationalitet än den svenska. En närmare blick i den samhällsvetenskapliga litteraturen visar dock att tolerans rymmer mer än att uppskatta eller bejaka mångfald, pluralism och olikhet.

Ett mer sofistikerat sätt att begripliggöra innebörden av tolerans är att göra en distinktion mellan vad man skulle kunna kalla samhällelig och individuell tolerans, eller mellan politisk och social tolerans. Samhällelig tolerans handlar om rätten att aktivt delta i det politiska livet och till principer om yttrandefrihet, rösträtt och rätten att kandidera till val. Knutet till den samhällelige toleransen har exempelvis statsvetaren James L. Gibson (2006, s. 22) definierat tolerans som att acceptera att ens politiska motståndare deltar i politisk aktivitet.

Individuell tolerans gäller relationen mellan individer eller grupper av individer. Lite förenklat handlar detta om vår förmåga att leva tillsammans med andra i samexistens (Langmann 2013). Här poängteras ofta att konflikter mellan individer eller grupper av individer alltid finns och ibland är svåra att lösa. Men, att människor kan behöva lära sig att leva med varandra och ibland även förändras i relation till varandra (Forst 2013, s. 37).

Tolerans handlar alltså om att tillåta det som uppfattas som svårt, problematiskt, hotfullt eller outhärdligt. Det kan gälla såväl idéer, åsikter, personer som vissa grupper samt deras grundläggande värderingar och beteenden (Scanlon 2003). Tolerans kan således förstås som en reaktion på något som individen uppfattar som svårt eller problematiskt. Kontentan av detta är att individen, för att vara tolerant, först avvisar eller tillkännager det som han eller

hon uppfattar problematiskt, oacceptabelt eller outhärdligt för att sedan tolerera detsamma (Sullivan, Piereson och Marcus 1979).

Begreppet tolerans är samtidigt inte helt problemfritt och har kritiserats på en rad punkter. En kritik handlar om att begreppet uppfattas nedsättande eller förolämpande då det kan föra tankarna till att inte gilla eller stå ut med något som är negativt. En annan kritik gör gällande att begreppet förutsätter att individen har en möjlighet och därmed makt att agera utifrån sina negativa känslor eller omdömen men frivilligt väljer att avstå från att agera därefter. Det är nämligen tänkbart att en individ, eller grupper av individer, befinner sig i en situation där möjligheten att handla är beskuren eller helt saknas, varpå möjligheten att vara tolerant upphör.³

Den här studien utgår från toleransens samhällliga och individuella dimensioner för att analysera ledande företrädares uppfattningar och attityder till NMR. Vid en första anblick kan frågan om i vilken mån en rörelse som genom sin ideologi och verksamhet motarbetar demokratins värden och spelregler bör tolereras, tyckas ganska okomplicerad. Beträktat i ljuset av toleransens begreppsliga komponenter och dimensioner rymmer en sådan fråga emellertid fler svar.

2.2 Det manifesta och latent engagemanget

Inledningsvis poängterades att NMR:s närvaro och aktiviteter i Ludvika har varit föremål för återkommande diskussioner i den offentliga debatten (Blomberg, et al. 2018). Men i vilken mån har NMR:s närvaro väckt motreaktioner och engagemang i de mer organiserade delarna av civilsamhället? Hur har engagemanget kommit till uttryck?

Till att börja med kan det vara viktigt att påpeka att det oftast finns flera anledningar till varför människor väljer att vara politiskt aktiva och engagera sig i olika samhällsfrågor. Vid sidan av gemenskap och de eventuella personliga fördelar ett engagemang skänker är normer och värderingar viktiga orsaker till varför människor väljer att gå in, och stanna kvar, i ett politiskt engagemang. Trots att NMR utmanar många demokratiska normer och utgångspunkter behöver rörelsens aktiviteter inte nödvändigtvis resultera i ett aktivt engagemang, inte ens bland redan politiskt aktiva eller engagerade personer. Därtill ger demokratin också ett utrymme att vara passiv, även om det är rimligt att framhålla vikten av att rösta.

---

³ Se bland annat Lundberg (2017) eller Langmann (2013) för en vidare diskussion.

I den här studien är det inte orsakerna bakom ett eventuellt engagemang som är av primärt intresse utan graden av engagemang och hur det kommer till uttryck. I den statsvetenskapliga forskningen riktas intresset ofta mot det aktiva medborgarskapet såsom människors benägenhet att rösta, vara medlem i föreningar, demonstrera eller skriva på namnlistor. Medborgare som inte är aktiva och handlar politiskt har, lite förenklat, betraktats som oengagerade. På senare tid har forskare vänt sig emot ett sådant dikotomt synsätt. Det har betraktats som förenklat och för att missa viktiga dimensioner av medborgarnas engagemang. Statsvetaren Erik Amnå har betonat att ett politiskt engagemang måste betraktas betydligt mer nyanserat och i ljuset av det sammanhang som medborgare befinner sig i (Amnå 2008).

Ett alternativt sätt att förstå vad engagemang är och hur det kommer till uttryck är att göra en skillnad mellan manifest och latent engagemang (jmf. Ekman och Amnå 2012). I ett manifest engagemang inbegrips det som vi traditionellt låter ingå i ett aktivt medborgarskap exempelvis att rösta eller att vara aktiva i föreningar. Här inbegrips också mer alternativa former av engagemang som politisk konsumtion, bojkott, protester, demonstrationer samt civil olydnad⁴ och handlingar som befinner sig på gränsen till att vara lagliga.

Det latent engagemanget omfattar former som kan betraktas som ett icke aktivt deltagande. Det kan handla om att hysa ett intresse för politik och samhällsfrågor, att diskutera samhällsfrågor men även att identifiera sig med en organisation eller ideologi. En viktig poäng och värde med att beakta latent engagemang är att synliggöra dels medborgares beredskap att agera dels andra aktiviteter som medborgare ägnar sig åt och som är av betydelse för ett engagemang. Ett engagemang är således ofta flerdimensionellt och mångfacetterat och kommer till uttryck på olika sätt.

2.3 Engagemangets arenor och uttrycksformer

Ytterligare frågor som adresseras i den här studien är hur ett eventuellt engagemang kommer till uttryck och hur NMR bör bemötas. I den samhällsvetenskapliga forskningen finns en rad sätt för att definiera och teoretiskt beskriva de skilda möjligheter och arenor där människor kan omsätta sitt engagemang. En åtskillnad som har gjorts inom den statsvetenskapliga forskningen är mellan engagemang som äger rum inom den offentliga, civila respektive personliga sfären (jmf Amnå 2008, s. 39f). I den *offentliga* sfären ryms förutom att rösta, exempelvis att kontakta politiker och tjänstemän eller organisera eller skriva på

---

⁴ Civil olydnad beskrivs ofta som en form av aktivism. Det är en form av motstånd eller påverkansmetod där individer eller grupper av individer öppet och utan våld bryter mot en lag eller vägrar att följa vissa myndighetsbeslut samtidigt som de är beredda att ta konsekvenserna av handlingen.

namninsamlingar. I den *civila* sfären återfinns engagemang som sker inom ramen för civilsamhället. Utöver möjligheten att vara medlem i en förening eller organisation kan det handla om att delta i demonstrationer, protester och manifestationer eller att arbeta frivilligt för en god sak. I den, *privata* sfären inräknas exempelvis att delta i diskussioner, bevaka nyheter men också politisk konsumtion, det vill säga, att välja eller välja bort att konsumera vissa varor.

På vilket sätt ett engagemang kommer till uttryck varierar naturligtvis beroende på ett flertal faktorer, inte minst vilken fråga som är uppe på agendan. I forskningen om sociala rörelser⁵ förekommer begreppet handlingsrepertoarer som samlingsnamn för de olika metoder och påverkansstrategier som sociala rörelser nyttjar (Tilly och Tarrow 2015). En grundsats i den här forskningen är att valet av metod sker utifrån strategiska och ideologiska överväganden. Strategiska överväganden handlar om eventuella kostnader och risker som en särskild metod är förknippad med, men också det intresse och engagemang som finns inom organisationen. Ideologiska överväganden handlar om i vilken grad handlingsrepertoaren stämmer överens med de krav eller normer som organisationen är grundad eller utgår ifrån. Utöver detta påverkas valet av handlingsrepertoar också av händelser och förutsättningar i omvärlden och inte minst sina politiska meningsmotståndare (Jämte 2013).

Sammantaget har vi i det här avsnittet givit en kort teoretisk introduktion till de frågor som formulerats inledningsvis. Innan resultaten från den empiriska undersökningen presenteras redogörs för det material som ligger till grund för studien.

---

⁵ Sociala rörelser utmärks av informella nätverk mellan organisationer och individer, sammanhålls av en kollektiv identitet och gemensamma målsättningar och formas kring sociala, politiska eller kulturella konflikter för att genomdriva eller motverka politiska förändringar. Därtill utmärks sociala rörelser av att nyttja mer okonventionella och icke-institutionaliserade metoder för politiskt handlande (Goodwin och Jasper 2014).

3. Metod och material

Den här studien baseras på två typer av empiriska material, dels en enkätundersökning, dels djupintervjuer.

3.1 Enkätundersökning

Enkäten skickades till ledande företrädare i samtliga organisationer upptagna i Ludvika kommuns föreningsregister.⁶ I föreningsregistret ingår totalt 325 organisationer (per september 2018) uppdelade i nio kategorier: byalag/bygdegårdsförening (17), fackföreningar (1), folkets husföreningar (5), fritidsföreningar (38), idrottsföreningar (89), kulturföreningar (58), pensionärsföreningar (13), politiska föreningar (14) och övriga föreningar (90). Med ledande företrädare avses i undersökningen personer som av föreningens medlemmar är valda som ordförande (eller motsvarande) eller ledamot i föreningen. Enkäten skickades digitalt och besvarades av ordförande eller ledamot i styrelsen för respektive förenings styrelse. Den innehöll totalt 27 frågor om bland annat tolerans, engagemang, attityder till och åsikter om NMR samt ett flertal bakgrundsfrågor. Två påminnelser skickades ut vilket gav en svarsfrekvens på 44 procent (142 av 325).⁷

Det är viktigt att poängtera att enkätens resultat inte med säkerhet ger någon representativ bild av hur det lokala civilsamhällets organisationer eller medlemmar förhåller sig till NMR. Ett skäl till detta är att föreningsregistret inte med säkerhet inkluderar alla föreningar som är verksamma i Ludvika. Föreningsregistret bygger nämligen på att föreningarna själva väljer att registrera sig, det vill säga, att de har intresse av att upptas på kommunens hemsida. Förteckningen tycks ha en slagsida åt etablerade organisationer (traditionella folkrörelser). Trots detta samlar urvalet en tämligen omfattande och bred kategori av organisationer, vilket torde ge en förhållandevis nyanserad bild av det lokala civilsamhället. Därtill har frånvaron av sociala rörelser kompenseras i intervjustudien (se nedan).

Ett annat skäl till att enkäten inte är representativ för hela Ludvika kommuns civilsamhälle är att den baseras på ledande företrädares uppfattningar och erfarenheter. Resultatet är därmed inte giltigt för alla medlemmar eller ideellt aktiva i den organisation som respektive respondent representerar. Samtidigt är ledarna föreningens företrädare och representanter och deras svar är en viktig källa till information om hur det lokala civilsamhället förhåller sig till

---

⁶ <http://fri.ludvika.se/forening/>

⁷ Stort tack till Claes Pettersson, fritidskonsulent vid Ludvika kommun som varit behjälplig med att distribuera enkäten och skicka ut påminnelser. Ett lika stort tack till de ledande företrädare som har besvarat enkäten och till er som har låtit sig intervjuas.

NMR. Som förtroendevald förfogar ledarna över ett betydande formellt och informellt inflytande, över både föreningens verksamhet och dess medlemmar. Ledarna spelar ofta en viktig roll i att inspirera, motivera och frammana delaktighet och engagemang bland föreningens medlemmar. Därtill har ledarna ett betydande inflytande på inriktningen på organisationernas verksamhet. Trots att det empiriska underlaget inte är representativt för hela det lokala civilsamhället i Ludvika har det en potential att ge en bred bild av hur civilsamhället förhåller sig till NMR.

3.2 Djupintervjuer

Semi-strukturerade intervjuer genomfördes med totalt sex ledande företrädare för fyra organisationer verksamma i Ludvika. Intervjuerna genomfördes antingen på telefon eller i Ludvika och varade mellan 60 och 90 minuter. Respondenterna valdes ut enligt ett snöbollsurval och utifrån förutsättningen att de har en ledande position i en organisation aktiv i Ludvika och i relation till NMR:s aktiviteter under 2018. En annan förutsättning var att samla företrädare för olika typer av civilsamhällesorganisationer i Ludvika nämligen sociala rörelser (1) humanitära organisationer (1) och religiösa organisationer (3). Respondenterna fick svara på frågor om deras upplevelser av NMR:s närvaro; hur de har agerat i relation till NMR:s närvaro och aktiviteter; om och hur den organisation som de är aktiva inom har agerat samt hur det lokala civilsamhället i allmänhet har agerat. Intervjuerna har transkriberats.

Studien har väglett av Vetenskapsrådets etiska principer för humanistisk och samhällsvetenskaplig forskning. Respondenterna har informerats om att medverkan i studien är frivillig, om syftet med studien samt på vilket sätt uppgifterna kommer att användas. Muntligt samtycke har inhämtats för att använda uppgifterna i vetenskapliga sammanhang. Det har inte förekommit några beroendeförhållanden mellan forskaren och respondenterna.

Studien har, så långt det är möjligt, sökt att skydda respondenternas konfidentialitet. Till exempel nämns inte respondenterna vid namn och uppgifter såsom namn på organisationer eller arbetsplatser har, så långt det har varit möjligt, rensats på information för att undvika identifiering av respondenterna. I den mån citat har använts har dessa godkänts av respondenterna. Alla uppgifter om identifierbara personer har antecknas, lagras och avrapporteras på ett sådant sätt att enskilda människor inte kan identifieras av utomstående. Vidare har studiens övergripande upplägg godkänts av uppdragsgivaren (Ludvika kommun). Uppdragsgivaren har emellertid inte påverkat studiens metod, forskningsfrågor eller slutsatser.

4. Empiriska resultat

I det här avsnittet presenteras studiens empiriska resultat utifrån de tre forskningsfrågorna som formulerades inledningsvis. Med grund i såväl enkät- och intervjuresultat ges först en bild av ledande företrädares uppfattningar om och tolerans för Nordiska motståndsrörelsen (NMR). Därefter redogörs för vad företrädarna uttrycker för engagemang i frågan om NMR. Slutligen beskrivs hur ledare i civilsamhället anser att NMR kan eller bör bemötas.

4.1 Uppfattningar om Nordiska motståndsrörelsen

I intervjuerna med de ledande företrädarna beskriver samtliga NMR:s närvaro på orten som något ”obehagligt”, ”provocerande” eller ”hotfullt”. Flera menar också att NMR:s närvaro och aktiviteter har skapat både otrygghet och oro. Respondent 3 beskriver:

Alltså aktiviteterna, närvaron och att dom finns här blir så uppenbart för man blir hela tiden påmind om dom [NMR]. Det är lappar i brevlådan och nu är dom väldigt intensiva och är alltid ute på stan nästan varje dag och syns på ett eller annat sätt. Och dom kör sina trygghetsvandringar som istället för att skapa trygghet, som dom vill skapa, skapar oro och oroligheter. Det finns en rädsla bland befolkningen. (Respondent 3)

Oron och rädslan kommer till uttryck på olika sätt. En respondent menar att boende i Ludvika ofta undviker att besöka Ludvika och undandrar sig kontakt med NMR.

Jag möter folk som säger att de drar sig för att åka till Ludvika och handla. Till exempel från Smedjebacken och då är ju Ludvika närmaste, större ställe. Då åker man hellre till Fagersta. Det är många som muttrar och tycker det är olustigt, dom tycker att de [företrädare för NMR] är överallt och att dom inte håller sig på anvisad plats. (Respondent 5)

Ett par respondenter resonerar om hur själva rörelsen ska förstås. Respondent 2 menar att NMR bör beskrivas som en sekt och drar paralleller till mc-gänget Bandidos.

När jag tänker på de här människorna som är engagerade i den här rörelsen så tycker jag att det påminner ganska mycket om det vi hade tidigare, Bandidos. Det påminner ganska mycket om det. [...] Det [NMR] är en klubb där man stödjer varandra, man blir betraktad som dåliga människor, man sluter sig som en sekt. När den blir angripen så sluter den sig hårdare. Men man når inte fram bara genom att tala om att de är dåliga människor. Jag tror inte att de bara är dåliga människor faktiskt. Jag tror att deras idéer är rubbade. (Respondent 2)

Liknande tankegångar återkommer hos Respondent 1 och 6 som lyfter fram NMR:s hierarkiska struktur.

Man märker att deras organisation är väldigt utåtriktad till allmänheten samtidigt som dom är väldigt organiserade. Och det tycker jag är väldigt skrämmande. De har just den här organiseringen med en stark hierarki. Samtidigt som jag tycker att när man väl träffar dom i deras aktioner så känns det väldigt mycket som en sekt. Många av dom känns mer som att de är med för att få ett sammanhang. (Respondent 1)

Väldigt organiserad. Väldigt strukturerad. Och väldigt, ja, hierarkisk. Det är ju militäriskt men bara det att i militären heter det fänrik, sergeant, löjtnant och så vidare. I NMR heter det lite annat. Men väldigt organiserade. Sen, dom är inte dumma heller. Dom sätter ju rätt person på rätt plats. Dom har ju, ja, den bästa politikern dom har, det är ju Pär Öberg och han fick ju sitta fyra år. Och det finns ju en anledning till att han också satt där när dom kuppade in sig på SD-mandatet. Så dom ska absolut inte avfärdas som några dumskallar. Det har jag lärt mig. (Respondent 6)

Respondenterna samlas således kring bilden av NMR som en aktiv, utåtriktad och hierarkiskt ordnad rörelse, och för vissa en sekt, vars aktiviteter provocerar, skapar oro och rädsla i samhället. Utifrån respondenternas utsagor är det uppenbart att NMR:s aktiviteter, särskilt under höstens valrörelse 2018, har väckt diskussioner och skapat starka reaktioner bland lokalbefolkningen i Ludvika.

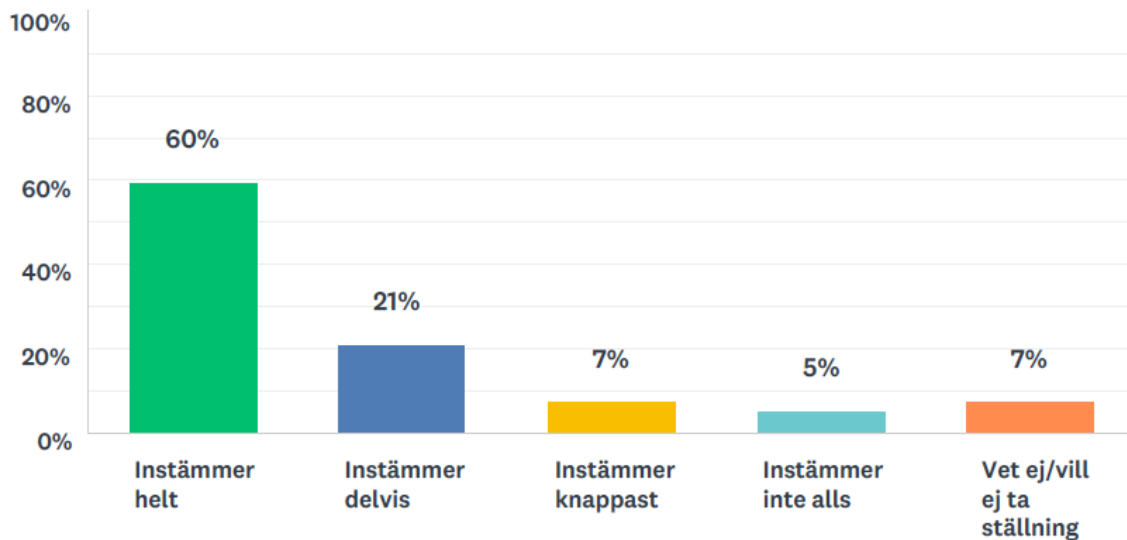
4.1.1 Föreningsfriheten och demonstrationsfriheten

Ett annat återkommande tema i intervjuerna är att alla uttrycker en stor tveksamhet om rörelsens existensberättigande. Den av respondenterna som är särskilt kritisk uttrycker detta på följande sätt:

Jag tycker framförallt att det är tveksamt om NMR ska finnas. Ska en organisation vars mål är att ta bort demokratin i samhället få tillstånd att demonstrera och agera? Och ställa upp i val i ett demokratiskt samhälle. Det är jag väldigt fundersam över. Och det är ju inte bara jag som funderar på det har jag förstått när jag pratar med folk. Det tycker jag är väldigt märkligt. Vi har ju ett statsskick som vilar på demokratins grund och det säger ju tydligt och klart att de inte vill ha någon demokrati. Och där är frågan varför de ska ingå och sprida sina hatiska budskap? Ja jag tycker att det är mot vårt statsskick. Mot samhällets övertygelse om demokratins värde. (Respondent 5)

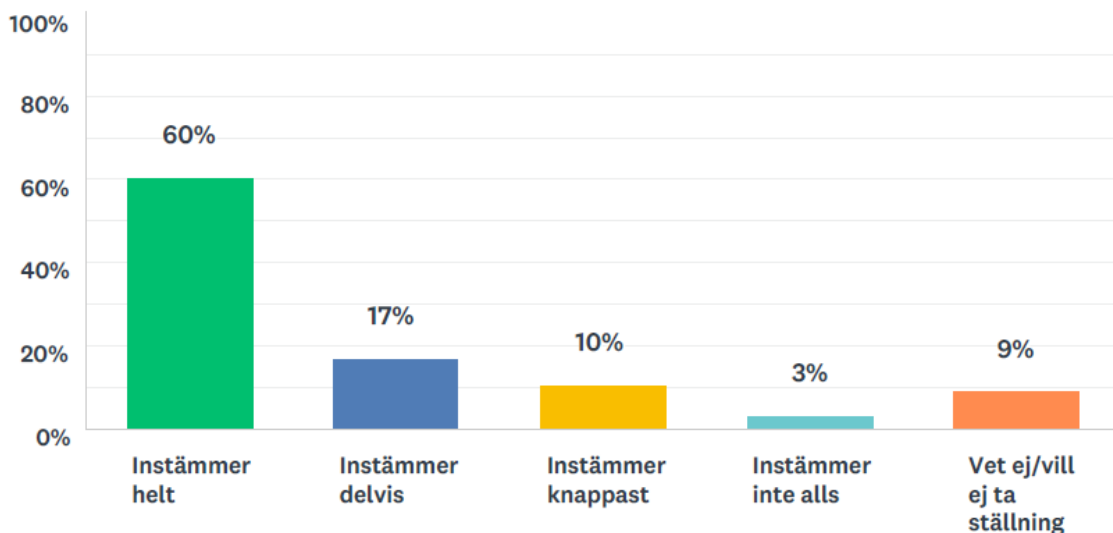
Resultaten från enkätundersökningen visar att en majoritet av de svarande anser att NMR inte ska tillåtas att demonstrera på allmän plats. Figur 1 visar att 60 procent instämmer helt på frågan om att inte tillåta NMR att demonstrera på allmän plats. 21 procent instämmer delvis och fem procent inte alls i påståendet. Sju procent svarar att de inte vet eller inte vill inte ta ställning.

Figur 1. Andel ledande företrädare i civilsamhället i Ludvika som instämmer i påståendet att organisationer som NMR inte ska tillåtas demonstrera på allmän plats. (N=124)

På ett liknande sätt anser en majoritet av de svarande att NMR bör förbjudas. Figur 2 visar att närmare 60 procent av de svarande instämmer i påståendet att NMR ska förbjudas. 17 procent instämmer delvis i påståendet och tio procent knappast eller inte alls. Nio procent har ingen tydlig uppfattning eller vill inte ta ställning i frågan.

Figur 2. Andel ledande företrädare i civilsamhället i Ludvika som instämmer i påståendet att NMR ska förbjudas. (N=124)

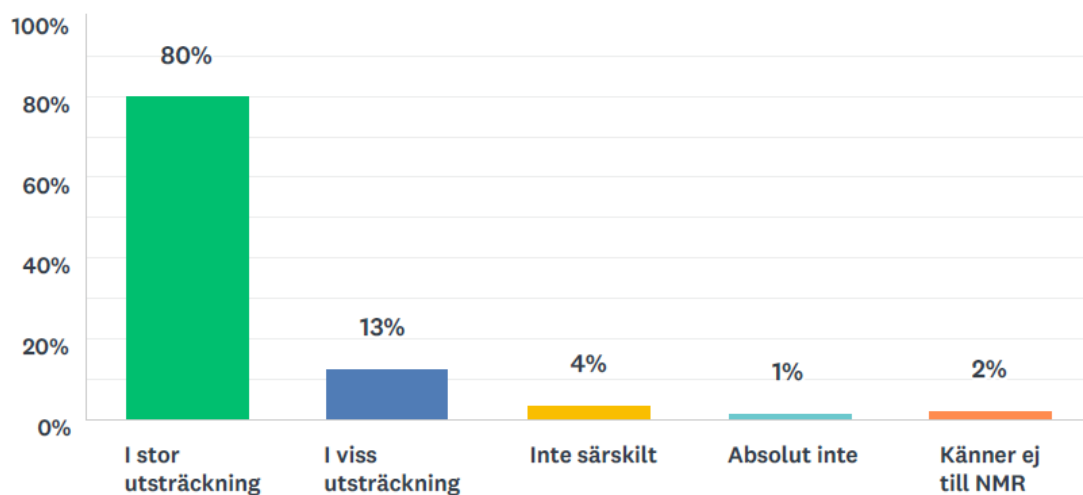

Sammantaget kan konstateras att en klar majoritet av de svarande vill begränsa rörelsens demonstrationsfrihet och en nästan lika stor andel anser att NMR bör förbjudas. Resultaten indikerar således ett något mer definitivt stöd bland ledare i civilsamhället för att begränsa rörelsens demonstrationsfrihet jämfört med dess organisationsfrihet.

4.1.2 Samhällelig och individuell tolerans

För att ge ett ytterligare svar på vilka uppfattningar och attityder ledande företrädare i civilsamhället har för NMR fick respondenterna besvara ett antal frågor om i vilken grad de tolererar NMR. I ett första steg ställdes frågan om i vilken utsträckning de uppfattar NMR som störande eller stötande. Resultatet presenteras i figur 3 och visar att 80 procent uppfattar NMR som stötande eller störande i stor utsträckning. 13 procent uppfattar NMR som störande eller stötande i viss utsträckning.

Figur 3. I vilken utsträckning ledande företrädare i civilsamhället uppfattar NMR som störande eller stötande. (N=135)

I ett andra steg fick de svarande som instämde i påståendet att NMR var störande och stötande, i stor eller i viss utsträckning, ta ställning till fem påståenden (se tabell 1) som svarar mot toleransbegreppets samhälleliga respektive individuella dimensioner. Detta för att få klarhet i hur stor andel av dessa respondenter som kan sägas tolerera NMR:s närvaro. De första tre påståendena relaterar till den aspekt av tolerans som beskrevs ovan som samhällelig tolerans medan de två sista till individuell tolerans.

Resultatet presenteras i tabell 1 och visar att 29 procent av de svarande instämde helt eller delvis i påståendet att personer från NMR ska tillåtas att uttrycka sin åsikt offentligt medan 71 procent tar ställning emot detta. Med andra ord ställer sig en tredjedel av de svarande bakom åsikten att personer från NMR ska åtnjuta yttrandefrihet. Vidare framgår att 13 procent anser att personer från NMR ska tillåtas att kandidera till riksdagen medan 87 procent är emot detta. Endast sju procent instämmer emellertid i påståendet att personer från NMR ska tillåtas att arbeta som lärare i skolor och 93 procent instämmer knappast eller inte alls i detta påstående.

Tabell 1. Samhällelig och individuell tolerans bland ledande företrädare i civilsamhället

	INSTÄMMER HELT ELLER DELVIS	INSTÄMMER KNAPPAST ELLER INTE ALLS	TOTALT
Personer från NMR ska tillåtas att uttrycka sin åsikt offentligt	29% 36	71% 89	125
Personer från NMR ska tillåtas att kandidera till Riksdagen	13% 16	87% 109	125
Personer från NMR ska tillåtas att arbeta som lärare i skolor	7% 9	93% 116	125
Jag skulle acceptera att personer från NMR bodde i mitt bostadsområde	32% 40	68% 85	125
Jag skulle kunna tänka mig att ha en personlig relation med en person från NMR	6% 7	94% 117	124

När det gäller den individuella toleransen visar resultaten att 32 procent skulle acceptera att personer från NMR bodde i deras bostadsområde medan 68 procent skulle ha svårare tolerera detta. Av tabell 1 framgår vidare att sex procent skulle kunna tänka sig att ha en personlig relation till en person från NMR medan 94 procent inte skulle acceptera detta.

Sammantaget visar resultatet således att ledande företrädare i civilsamhället hyser en viss tolerans för NMR i sin närmiljö och för rörelsens rätt att yttra sina åsikter offentligt och att kandidera till politiska församlingar. Däremot, när det kommer till personliga relationer och att undervisa våra barn och ungdomar i skolan, finns ett närmast grundmurat motstånd mot NMR och dess representanter.

Den här studien kan inte ge en fullständig bild av vad som ligger bakom skillnaderna och hur resultaten kan tolkas. Den låga, närmast obefintliga toleransen, för att företrädare från NMR arbetar i skolan kan delvis förstås mot bakgrund av en uppmärksam händelse där NMR försök att rekrytera sympatisörer på ortens högstadieskola, Lorensbergskolan. En respondent menar att NMR:s aktiviteter på skolan, och den uppmärksamhet som det rönt i såväl lokal som nationell press, var den enskilda händelse som fick lokalbefolkningen i Ludvika att ”vakna” och förstå och inse konsekvenserna av NMR:s närvaro och aktivitet.

Jag har ju känt i flera år att jag har stått och dunkat pannan blodig liksom, och sagt att det här är inga trevliga människor. Det här är ingen trevlig organisation. Det är ingen trevlig ideologi. Och då får jag ju höra att men dom är ju så snälla mot sina barn. Och ja, sedan kom ju det här reportaget i vintras i Dagens Nyheter om när dom rekryterade på skolgårdarna. Och den rubriken tror jag fick folk att vakna. (Respondent 6)

Hur var rubriken? (intervjuaren)

Rubriken var ”Barn rekryteras av nazister på skolgården i Ludvika”⁸. Dom [NMR] hade satt sig utanför Lorensbergskolan. Och då märkte jag att det svängde i opinionen. Då var det inte det här att ”dom är i alla fall snälla mot sina barn” utan då var det en annan ton. Det blev mer direkt. (Respondent 6)

Högst tolerans finns för att personer från NMR bor i ens bostadsområde. Återigen är det svårt att veta vad som exakt ligger bakom skillnaderna. Det är också svårt att veta om liknande resultat skulle kunna återfinnas i andra liknande fall. En möjlighet är att den relativt höga toleransen i detta avseende är kontextuellt betingad och hänger samman med förutsättningarna att leva och verka tillsammans på en relativt liten ort som Ludvika. På en liten ort där människor lever sida vid sida finns begränsade möjligheter att ”undvika” att konfronteras med dem man ogillar jämfört med i en större stad där människor har större möjlighet att bosätta sig i olika delar av staden och kan leva mer ”anonymt”. Även om detta är spekulationer så ger intervjuundersökningen visst stöd för en sådan tolkning. I citatet nedan återger en respondent ett återkommande samtal som hen har fört med bekanta i Göteborg för att beskriva förutsättningarna för Ludvikaborna vis-a-vis NMR och dess företrädare.

[...] NMR var ju i Göteborg. Dom var där en dag och sedan var dom borta. NMR alltså. Då var dom där och det var hur mycket poliser som helst sedan var det inget mer. Men sedan berättar man då att vi har en här som sitter i fullmäktige och det vet inte människor om. Vi har en som jobbar på Lidl som är en av dom norska ledarna, det vet inte folk om. Dom står utanför systembolaget varje fredag. Nu står dom ju överallt. Dom sakerna har man inte koll på. Utan man tänker att dom är här en dag och sedan är dom borta. Och då kan man ignorera dom i Göteborg, i Stockholm. Men här kan vi inte göra det. För det kan vara min granne som röstar på dom. Nu röstar inte mina grannar på dom, det vet jag [skratt]. (Respondent 4)

4.2 Det latent engagemanget

Den andra frågan som formulerades inledningsvis gäller vilket engagemang som finns bland ledande företrädare i civilsamhället för frågor om NMR. För att erbjuda ett svar på den frågan fick respondenterna ta ställning till ett antal frågor som knyter an till de två dimensionerna av engagemang som redogjordes för ovan.

4.2.1 Intresset för Nordiska motståndsrörelsen

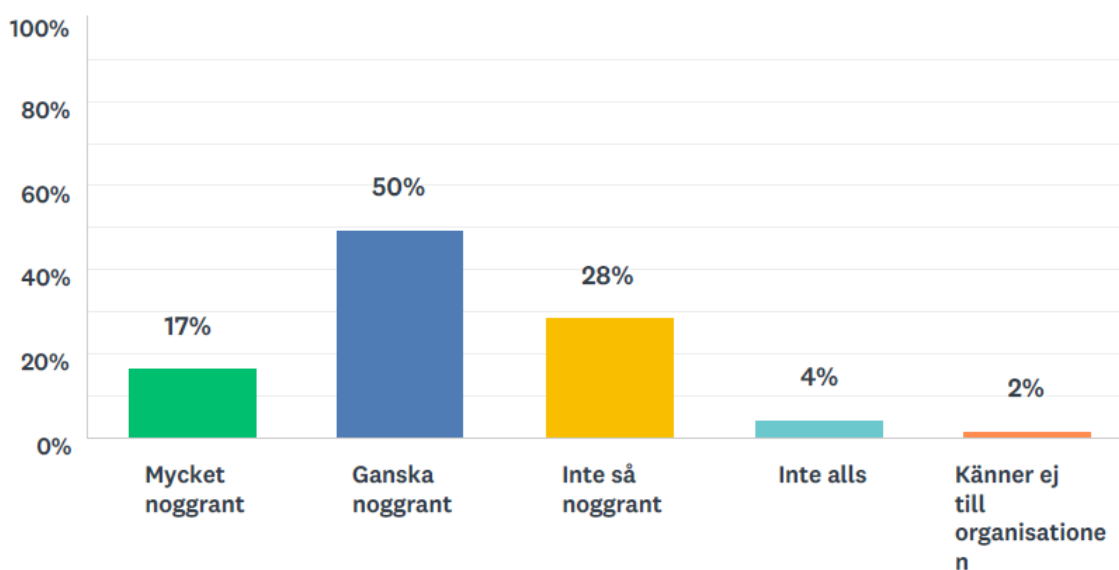
För att undersöka det latent engagemanget för NMR fick ledande företrädare ange hur ofta de har följt nyhetsrapporteringen om NMR det senaste året (2018). Resultatet presenteras i

---

⁸ Dagens Nyheter, 15 april 2018.

figur 4, och visar att en majoritet av ledamöterna (50 procent), enligt egen utsago, har följt rapporteringen ganska noggrant och 17 procent mycket noggrant. En tredjedel (28 procent) menar att de inte har följt rapporteringen så noggrant och fyra procent inte alls. Beträktat från det här perspektivet, så tycks det finnas ett ganska stort intresse för frågor gällande NMR:s närvaro i Ludvika.

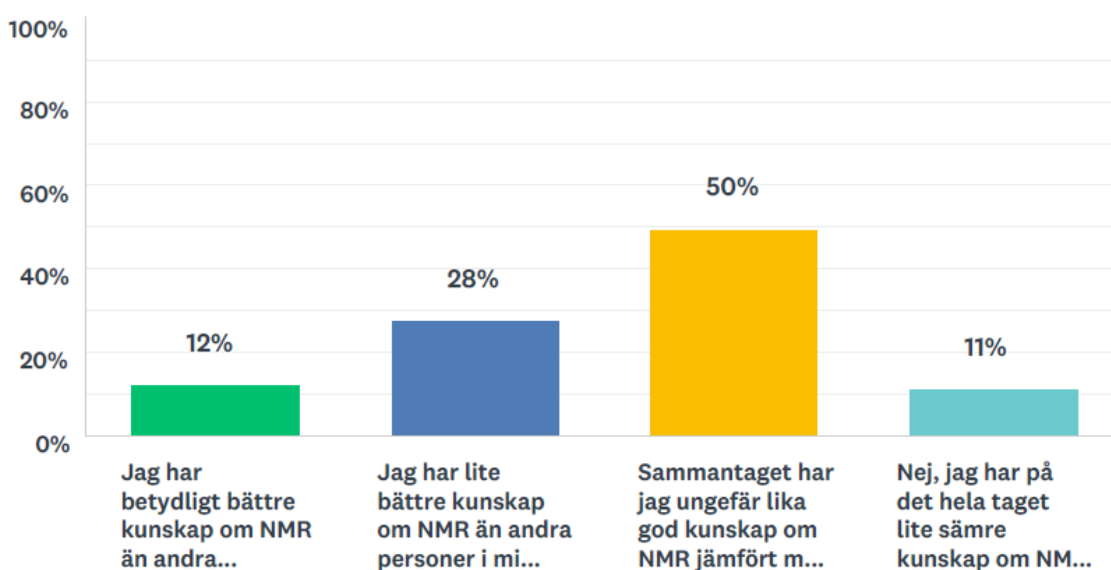
Figur 4. Ledande företrädare i civilsamhället om hur noggrant de följt rapporteringen om NMR i media det senaste året. (N=127)

4.2.2 Kunskaper om Nordiska motståndsrörelsen

På liknande sätt bedömer ledande företrädare att de har tämligen goda kunskaper om NMR. Som framgår i figur 5 bedömer hälften av de svarande ha ungefär lika goda kunskaper som andra personer i sin omgivning medan 40 procent anser sig ha bättre eller till och med mycket bättre kunskaper än andra i sin omgivning. Även om detta sätt att undersöka graden av kunskap är behäftad med svårigheter anser ledande företrädare i civilsamhället i Ludvika ha en förhållandevis god kunskap om NMR.

Figur 5. Ledande företrädare i civilsamhället om upplevda kunskaper om NMR.

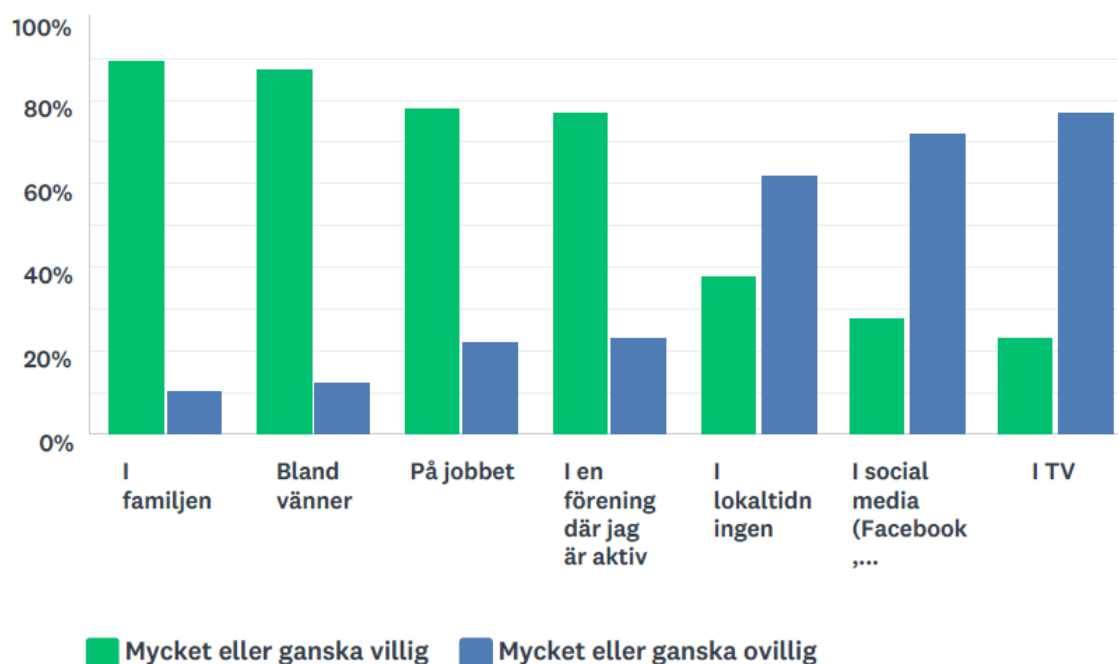

4.2.3 Viljan att diskutera om Nordiska motståndsrörelsen

Ett ytterligare mått på det latenta engagemanget erhålls genom att undersöka viljan att diskutera frågor med bäring på NMR. I undersökningen fick företrädarna bedöma sin egen vilja att diskutera samhällsfrågor på olika "arenor". Svartalternativen innehöll privata sammanhang med familjen och bland vänner, men även mindre privata sammanhang som på jobbet och i föreningen. De kunde också välja på sammanhang som är mer offentliga såsom lokaltidningen, sociala medier och TV.

Resultatet presenteras i figur 6 och visar ett ganska tydligt mönster. Mellan 75 och 90 procent av de svarande är ganska eller mycket villiga att diskutera om NMR i privata och mindre privata sammanhang, allt ifrån familjen till föreningslivet. Däremot är förhållandet omvänt när det gäller mer offentliga sammanhang som lokaltidningen, på sociala medier och i TV. Här anger mellan 60 och närmare 80 procent av de svarande att de är mycket eller ganska ovilliga att diskutera om NMR. Ju mer offentligt sammanhanget blir, desto mindre benägen är ledande företrädare att diskutera frågor om NMR.

Figur 6. Ledande företrädare i civilsamhället om viljan att diskutera om NMR i olika sammanhang. (N=127).

De empiriska resultaten kan tolkas på flera sätt. En tolkning är att det hänger ihop med en rädsla för repressalier då NMR är en organisation som förfogar över ett stort våldskapital (jmf. Frisk, et al. 2018, s. 7f). Givet det faktum att merparten av de svarande positionerar sig emot NMR görs bedömningen att en diskussion i ett mer offentligt sammanhang kan öka risken för att bli utsatt av företrädare för NMR och man väljer då att avstå. En annan tolkning är att det hänger samman med politiskt intresse. Även om NMR:s närvaro vid tiden för enkätstudien var en aktuell och uppmärksam fråga behöver företrädarna nödvändigtvis inte vara intresserad av att diskutera detta, och särskilt inte i mer offentliga sammanhang. Båda förklaringarna kan naturligtvis äga relevans. Intervjuerna ger dock visst stöd för att rädslan för NMR är en förklaring till oviljan att diskutera om NMR i mer offentliga sammanhang. Detta fångas av en respondent när hen relaterar till den respons som hen får i diskussioner i sociala medier.

Man pratar mer om dom [NMR] när man är hemma, där man är mer privat. Jag menar, lägger jag ut en länk på Facebook där jag skriver något i stil meds ”jaha, nu är det dags igen” om dom [NMR] har gjort någonting. Då får jag väldigt dålig respons.

Varför då? (intervjuaren)

Av rädsla tror jag, definitivt.

Men känner inte folk ett stöd av varandra och vågar gå fram gemensamt? (intervjuaren)

Jo, så är det ju men samtidigt är svensken lite blåst om du förstår vad jag menar. Om man inte bryr sig om något så blir man inte inblandad heller. Lite så är det också. Och det har jag också märkt under dom här fem åren att det kan vara väldigt mycket skygglappar. Folk vet väl om att det här problemet finns men dom vill liksom inte se det för då kan dom bli inblandade. Och framförallt om dom börjar prata om det, herregud. Då kan det ju bli illa. Så, så är det ju lite också. (Respondent 6)

Sammantaget kan konstateras att en stor andel av ledande företrädarna i det lokala civilsamhället säger sig följa händelser och diskussioner kring NMR ganska noggrant. En inte obetydlig andel bedömer sig också ha goda eller till och med mycket goda kunskaper om NMR. Intresset och engagemanget till trots finns en tydlig ovilja att diskutera frågor om NMR i mer offentliga sammanhang som exempelvis i sociala eller traditionella medier. Även om sistnämnda resultat kan tolkas på flera sätt kan detta medföra att möjligheten till ett offentligt samtal om NMR är begränsad, åtminstone betraktat från ledande företrädares perspektiv.

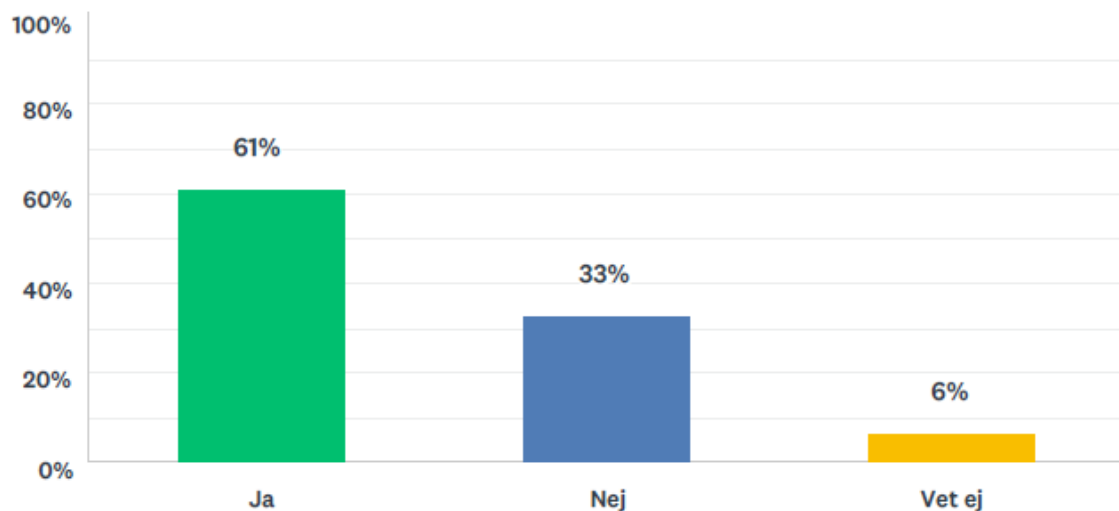
4.3 Det manifesta engagemanget

Efter att ha tittat närmare på företrädarnas latent engagemang, betraktat från upplevd grad av kunskap, intresse och vilja att diskutera om NMR, är frågan om i vilken utsträckning ledande företrädare i civilsamhället, i ord eller handling, har agerat mot NMR. För att erbjuda ett svar på den frågan fick respondenterna besvara två frågor i enkäten. Först fick de ange huruvida de tagit offentlig ställning mot NMR, och därefter i vilken utsträckning de har engagerat sig i någon politisk aktivitet riktad mot NMR, såsom att delta i manifestation, demonstration eller "gillat" eller skrivit inlägg i social medier.

4.3.1 Att ta ställning mot

Figur 7 presenterar resultatet på den första frågan som visar att 61 procent av de svarande har tagit offentlig ställning mot NMR, 33 procent har inte tagit offentlig ställning och sex procent svarar vet ej. En majoritet uppger således att de har tagit offentlig ställning mot NMR.

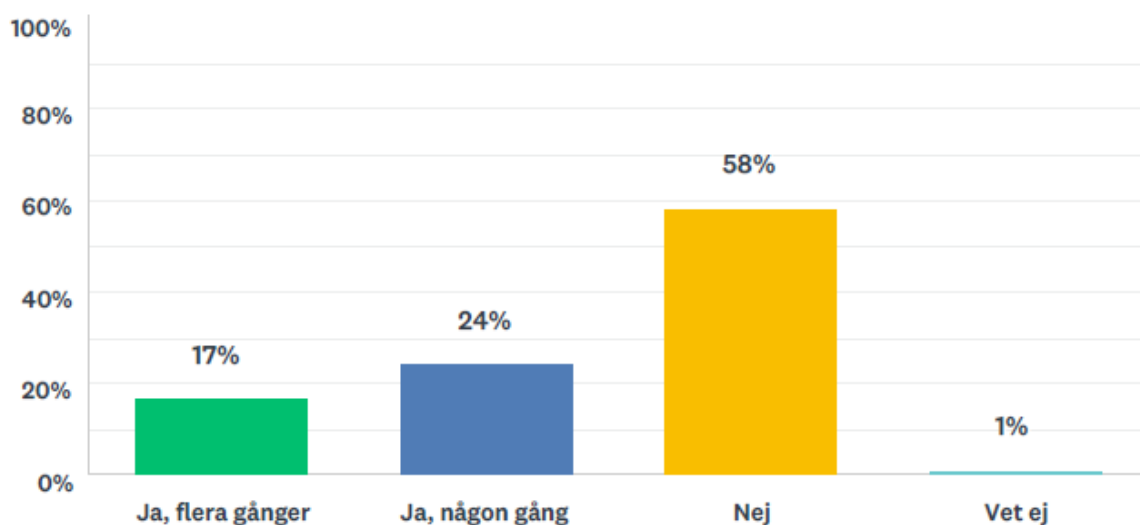
Figur 7. Ledande företrädare i civilsamhället om de har tagit offentlig ställning mot NMR, till exempel på arbetsplatsen, föreningen eller i lokalsamhället. (N=126).

4.3.2 Att engagera sig i politiska aktiviteter

När det gäller företrädarnas mer aktiva engagemang uppger 17 procent av de svarande att de vid flera tillfällen har engagerat sig i någon politisk aktivitet riktad mot NMR, till exempel deltagit manifestation, demonstration eller "gillat" eller skrivit inlägg i social media. 24 procent har ägnat sig åt motsvarande engagemang vid något tillfälle och 58 procent har svarat nej på frågan. En procent svarar vet ej på frågan.

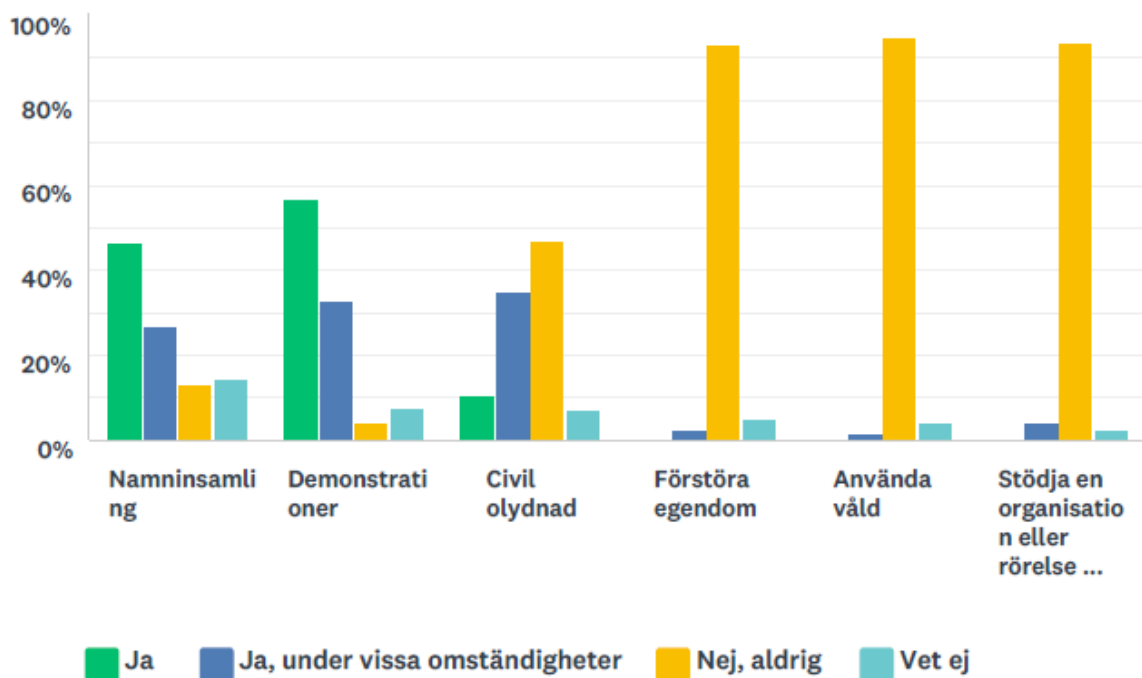
Figur 8. Ledande företrädare i civilsamhället om de har engagerat sig i någon politisk aktivitet riktad mot NMR, till exempel deltagit manifestation, demonstration eller "gillat" eller skrivit inlägg i social media. (N=126).

4.3.3 Att bemöta Nordiska motståndsrörelsen

Hur anser ledande företrädare att NMR bör bemötas? Vilka handlingsrepertoarer betraktas legitima? För att ge ett svar på den frågan fick ledande företrädare i civilsamhället ta ställning till ett antal olika påverkansmetoder. Gemensamt för svarsalternativen var att de är handlingar eller påverkansmetoder som kan betraktas som mer okonventionella och på gränsen för vad samhället i stort kan tolerera. Närmare bestämt fick respondenterna ta ställning till följande påverkansmetoder: namninsamlingar, demonstrationer, civil olydnad, att förstöra egendom, använda våld och att stödja en organisation eller rörelse som förespråkar användande av våld.

Figur 9. Ledande företrädare i civilsamhället om de tycker att "det är rätt att använda följande sätt för att motverka NMR" (N=125)

Resultatet presenteras i figur 9 och visar ett tämligen tydligt mönster. En klar majoritet av de svarande anser att namninsamlingar och demonstrationer är berättigade för att motverka NMR. Mellan 72 och 88 procent av de svarande svarar ja eller "ja under vissa omständigheter" i relation till dessa två svarsalternativ. Beträffande handlingar som är förknippade med våld, såsom att förstöra egendom, använda våld eller att stödja organisationer som förespråkar användandet av våld, finns ett närmast entydigt motstånd bland de svarande. Endast ett par procent anser att det är befogat att förstöra egendom och använda våld och fyra procent kan tänka sig att stödja organisationer som förespråkar användandet av våld. När det gäller civil olydnad är resultaten mindre entydiga. 47 procent av

de svarande anser att civil olydnad inte är rätt sätt för att motverka NMR. Tio procent svarade på samma fråga ”ja” och 35 procent kan acceptera detta under vissa omständigheter.

Sammantaget visar resultaten att en majoritet (61 procent) av de svarande uppger att de har tagit offentlig ställning mot NMR medan en mindre andel av de svarande (41 procent) har engagerat sig i politisk aktivitet riktad mot NMR vid ett eller flera tillfällen. Resultaten visar att en majoritet av företrädarna vänder sig emot politiska påverkansmetoder som innehåller element av våld. Endast en mycket liten, närmast obetydlig andel av de svarande anser att sådana handlingar är berättigade. Här ska noteras att frågan om vad som anses vara ”rätt sätt” att motverka NMR kan tolkas på flera sätt. En tolkning är att frågan gäller vilka handlingar som anses legitima. En annan att det gäller det mest ändamålsenliga sättet att motverka NMR. Oavsett tolkning ger resultatet för handen att våld inte är vägen att gå för att bemöta och motverka NMR, åtminstone inte betraktat från ledande företrädares perspektiv.

4.4 Tre initiativ i det lokala civilsamhället

I syfte att ytterligare fördjupa förståelsen för hur det lokala civilsamhället i Ludvika förhåller sig till NMR presenteras här tre exempel på engagemang riktade mot NMR. Beskrivningarna baseras i huvudsak på intervjuerna med de ledande företrädarna. Det är viktigt att påtala att det är i första hand deras bild av händelserna. I flera fall har nyhetsrapporteringen om händelsen används som komplement till beskrivningen. Läsaren bör också notera att exemplen inte gör anspråk på att ge en komplett bild av de initiativ som tagits i civilsamhället under denna tid.

4.4.1 Manifestationer för allas lika värde

Ett medialt uppmärksammat engagemang är den samverkan som ägde rum mellan Svenska kyrkan, Korskyrkan, Högbergskyrkan, Röda korset och studieförbundet Sensus och som kom till uttryck i en familjedag och manifestation för mänskliga rättigheter. Manifestationen genomfördes i samband med första majfirandet under rubriken ”Störst av allt är kärleken”. Rikspolitiker såsom Peter Hultqvist och Alice Bah Kuhnke samt författaren och överlevande från Förintelsen, Heidi Fried medverkade.

Samma organisationer som nämnts ovan var också inblandade i arrangemanget ”Medmänniska i valtider”. Det var ett arrangemang som ägde rum vid flera tillfällen i centrala Ludvika innan valet 2018. Arrangemanget bestod i att organisationerna samlades för att berätta om sin verksamhet, bjuda på kaffe och samtala med lokalbefolkningen.

Gemensamt för dessa arrangemang är att de gjordes som en manifestation för allas lika värde och för att ”skapa mötesplatser”, markera en närvaro i det offentliga rummet men också, som uttrycks av flera, att ”vara en motkraft i samhället”. På frågan om vad som var syftet med arrangemanget svarar en respondent enligt följande:

Ja, jag skulle säga att det är för att skapa mötesplatser, visa att vi [organisationen] är på plats när det behövs, att ställa upp och prata med folk. Det låter väldigt pretentiöst, men att vara en motkraft på något vis, visa att det finns en motkraft i samhället och visa att vi är beredda att ställa upp. (Respondent 5)

Samtidigt som arrangemangen gjordes i syfte att manifestera vikten av allas lika värde, menar flera respondenter att aktiviteterna också var föranledda av NMR:s ökade närvaro och aktiviteter på orten. Ett annat skäl som nämns är en upplevd känsla av ökad rasism och intolerans i samhället. Ett par respondenter talar om en ”hårdnande ton mot nyanlända och invandrare” även om de är noga med att understryka att det politiska klimatet inte nödvändigtvis är hårdare i Ludvika med omnejd än i andra delar av landet.

4.4.2 Civil olydnad och satir

Ett ytterligare exempel på engagemang är de aktiviteter som har organiserats av rörelsen We are Dalarna och dess sidogren Clowner mot nazister som båda kan beskrivas som en social rörelse eller nätverk. Clowner mot nazister är en partipolitiskt och religiöst oberoende rörelse som arbetar för mänskliga rättigheter. Rörelsen utgår från principen om icke-våld och samlar omkring 150 aktivister i olika delar av Sverige. I Dalarna uppges cirka 40 sympatisörer vara mer eller mindre aktiva (Respondent 1). En påverkansmetod som nätverket använder sig av är att protestera mot NMR genom att sminka sig som clown och delta offentligt i samband med motdemonstrationer och aktioner. Respondenten förklarar.

Det är ju den metoden vi märkt fungerar klockrent. Jag vet att det finns en forskare som talar om att satir är en väldigt bra metod mot rasism. Vi har ju märkt själva hur mycket som dom [NMR] hånar och vinklar verkligheten och kommer man som clown så förstör man verkligheten lite för dom, för det är väldigt svårt att håna någon som hånar sig själv. Och dom har inte riktigt, även om det har gått två år sedan vi började med det konceptet, hittat något knep för att få oss att känna oss obekväma som clown. För man måste ha ganska få gränser för att faktiskt kunna vara ute och göra en sådan aktion och det är också ett stort verktyg och metod som vi har och det är satir. Det fungerar väldigt bra. (Respondent 1).

Clowner mot nazister har varit ett återkommande inslag på orten. Enligt ett par respondenter fanns stöd bland vissa av ortens företagare för nätverket. I samband med NMR:s valrörelse blev Clowner mot nazister inbjudna att äta lunch hos en restaurangägare som hade sin restaurang där NMR hade tillstånd att demonstrera.

En av dom ringde till oss och frågade om vi inte ville komma och äta middag som clowner för hans kunder hade väl tyckt att det var så otrevligt att sitta där och få flygblad medans man äter. Så då ville han göra ett litet statement. (Respondent 1)

En annan metod är ta bort NMR:s upplysningsverksamhet i form av klistermärken och spraytaggar som placerats ut i Ludvika. Enligt en ledande företrädare är syftet att motverka NMR:s närvaro i det offentliga rummet och att begränsa rekryteringen av nya anhängare. Respondenten beskriver.

Vi brukar alltid spraya över deras taggar och spraya på ett hjärta. Speciellt i Dalarna tar det så lång tid för dom [kommunen] att sanera. Då brukar vi alltid göra ett litet hjärta så man inte ser budskapet. Även om det är olagligt så kostar det ju inte mer att sanera bort ett extra lager färg, för det är på samma plats. Så vi tillämpar civil olydnad så sett och tycker att man kan använda oss av det i skyddet för demokratin. (Respondent 1).

Vid sidan av detta framgår att den här typen av aktiviteter har ett vidare syfte, nämligen att skapa dialog med lokalbefolkningen om NMR.

Vilken av era strategier är viktigast? (intervjuaren)

Det var en bra fråga. Det är lite blandat men för mig är det att ta bort propagandan så snart som möjligt.

Alltså deras [NMR:s] flygblad, taggar och klistermärken? (intervjuaren)

Ja.

Varför? (intervjuaren)

Dels för att man tar bort deras propaganda, det är deras grundsten i alla organisationer, att få ut deras budskap. Dels för att vi gör det alltid dagtid. De gör det alltid nattetid. Vi vill ju visa människor att detta inte är ok. Det är ett kränkande budskap och det är väldigt många som stannar och kollar vad man gör och då man får möjligheten att prata med allmänheten varför vi gör det och förklara.

Så är mötet med lokalbefolkningen en del i det här arbetet?

Ja precis, så samtidigt som man gör sin aktion och det man ska göra så får man samtidigt möjligheten att sprida kunskapen. (Respondent 1)

Ytterligare annan påverkansmetod som nyttjas av personer från nätverket "We are Dalarna" är att offentliggöra eller "hänga ut" personer från NMR i social media. Det är emellertid en metod som Clowner mot nazister tar avstånd ifrån.

4.4.3 Försök till dialog om människosyn

Ett tredje exempel på engagemang är Svenska kyrkans initiativ "Kyrksnack". Kyrksnack var tänkt som en intervjuserie mellan församlingen och politiska partier som var representerade i kommunfullmäktige om frågor med bäring på medmännisklighet, diakoni och omtanke om varandra. Syftet var att synliggöra partiernas uppfattningar i frågor om medmännisklighet och allas lika värde. Givet utgångspunkten att behandla alla partier i kommunfullmäktige lika gjorde församlingen bedömningen att NMR:s representant i fullmäktige skulle bjudas in till samtalet. En respondent beskriver bakgrunden till initiativet.

Ja, det var väl en tanke där att lyfta fram det hos alla partier. Lyfta perspektivet lite och få syn på, vad står dom egentligen för när det gäller det medmänskliga. Står sossarna för att alla människor är lika mycket värda? Står moderaterna för att alla människor är lika mycket värda? Och få fram det. Och även med NMR och kommunistiska partier. (Respondent 4)

Initiativet fick dock hård kritik, bland annat i media, vilket fick till följd att församlingen lade ner initiativet med hänvisning till en omsorg för människor som personligt drabbats av extrema och anti-demokratiska grupper (Svenska kyrkan, 2018-06-12). Ett annat skäl var att initiativet skulle erbjuda NMR en möjlighet att föra fram sitt budskap i kyrkans kanaler (Dagen, 2018-06-13).

Intervjuer med ledande företrädare i församlingen ger emellertid anledning att belysa ytterligare perspektiv på de motiv som föranledde initiativet. Företrädarna menar att frågor om medmännisklighet, diakoni och omtanke sällan diskuteras i den politiska debatten. Samtidigt har NMR engagerat sig i lokala frågor som skolpolitik och glesbygdsfrågor. Enligt respondenterna har detta tenderat att resultera i att NMR:s ideologiska grund hamnat i skymundan. En respondent beskriver detta när hen relaterar till den lokala politiska diskussionen.

Där är ju fokus på byskolor, att hålla byarna levande, mer praktiska frågor än att de här människofrågorna, ideologiska frågor, som att kvinnorna ska vara hemma och föda den

vita rasen. Utan här [i den politiska debatten i Ludvika] är det mer konkreta frågor vilket också gör att man kan glömma bort de verkliga ideologiska ställningstaganden som den gruppen [NMR] står för. (Respondent 3).

Mot den bakgrunden kan församlingens engagemang ”Kyrksnack” tolkas som ett sätt att bryta eller hindra - en ”normalisering” av NMR. Genom att bjuda in rörelsens företrädare och låta dem berätta om sin syn på medmänsklighet och allas lika värde fanns en önskan om att NMR:s ideologiska utgångspunkter skulle bli mer synliga för allmänheten.

4.4.4 Ett begränsat engagemang?

Sammantaget tecknas en bild av tre tämligen olika exempel på engagemang som kommit till uttryck som ett svar på NMR:s närvaro i samband med valrörelsen 2018. Som påpekats ovan ger exemplen ingen heltäckande bild. Trots detta kan det finnas anledning att reflektera över omfattningen av engagemanget i civilsamhället, inte minst givet studiens inledande ansats. Är engagemanget stort eller litet? Den frågan är förstas mycket svår att ge ett bestämt svar på. I intervjuerna ombads respondenterna att redogöra för engagemang i det lokala civilsamhället riktade mot NMR. Vid sidan av de tre exemplen som beskrivits ovan hade respondenterna svårt att komma på ytterligare engagemang. En respondent menar att få initiativ har tagits av organisationer i det lokala civilsamhället till följd av NMR:s närvaro. Vid sidan av att framhålla Svenska kyrkan och nätverken We Are Dalarna och Clowner mot nazister beskrivs engagemanget som tämligen ”svalt”. Hen spekulerar i orsakerna och återkommer till att rädslan för NMR kan spela en roll.

Jag vet ju att många inte skulle ta i dom [NMR] med en stulen polygrip. Alltså, så är det ju. Dom flesta är ju så. Men sedan är det ju rädslan. Folk vill helt enkelt inte beblanda sig med dom och jag förstår dom. Jag har sagt det att jag tog det här på mig. Min mamma har varit väldigt orolig och jag har sagt att jag har tagit det här. Jag måste göra det. Dels för mina barn men också alla andra barn. Någon måste fördöma det här och nu blev det jag, och då är det så. (Respondent 6)

I detta sammanhang fick respondenterna reflektera över hur de upplever att offentliga aktörer förhåller sig i fråga om NRM närvaro på orten. Vissa respondenter talar uppskattande om ledande politikernas medverkan i den manifestation som ägde rum första maj men uttrycker även en oro för att engagemanget ”dör ut” (Respondent 3). Flera av respondenterna betonar vikten av dialog, kunskap och samverkan mellan offentliga aktörer och det civila samhället för att stärka förmågan att bemöta NMR.

Jag hade tyckt att det hade varit väldigt bra om man till exempel försökte anordna ett möte eller så. Vi var på ett möte i Borlänge kommun, där har dom två från våldsbejakande extremismprojektet som vi har väldigt mycket kontakt med och där hade dom ett möte med kommunalråd och politiker från olika nämnder och andra aktörer i samhället. Och det var ett jättebra möte för där får man mötas och diskutera hur rasismen i Borlänge visas och hur man kan jobba mot det. Och Ludvika har som kommun inte haft något sådant vad jag vet. Det är ju det här mötet med Heidi som vissa politiker var med i. Men jag tycker att det ska vara mer öppna samtal där man faktiskt pratar gemensamt med olika aktörer för att byta olika erfarenheter. (Respondent 1)

5. Slutsatser och diskussion

I många delar av vårt land märks en ökad närvaro av högerextrema rörelser. Med grund i en anti-demokratisk ideologi och förnekande av pluralism och principer om alla människors lika värde utgör högerextremismen på flera sätt ett hot mot demokratin. Nordiska motståndsrörelsen (NMR) är ett exempel på en högerextrem rörelse med en anti-demokratisk agenda. Den ökade närvaron av högerextrema rörelser har väckt diskussioner om på vilket sätt olika samhällsaktörer kan och bör bemöta rörelser såsom NMR. Vid sidan av att lyfta fram de offentliga institutionernas roll, inte minst skolan, poängteras ofta vikten av ett aktivt civilsamhälle som motkraft till anti-demokratiska strömningar i samhället.

Den här studien har bidragit med kunskap om hur organisationer i det lokala civilsamhället förhåller sig till högerextrema rörelser. Närmare bestämt har syftet varit att bidra med kunskap om hur det lokala civilsamhället i Ludvika förhåller sig till NMR. Studien har tagit utgångspunkt från uppfattningar och erfarenheter bland ledande företrädare för olika typer av civilsamhälleorganisationer i Ludvika kommun, en plats där närvaron av NMR har varit särskilt påtaglig de senaste åren. Tre frågor har väglett studien.

1. Vilka uppfattningar om och attityder till NMR ger ledande företrädare i det lokala civilsamhället uttryck för?
2. Vilket engagemang finns bland ledande företrädare i civilsamhället för frågor om NMR?
3. Hur har engagemanget kommit till uttryck och hur anser ledande företrädare i civilsamhället att NMR bör bemötas?

Det empiriska materialet har bestått av en enkätstudie skickad till ordförande eller ledamot i samtliga föreningar upptagna i Ludvika kommuns föreningsregister (N=325) samt sex intervjuer med ledande företrädare som har varit engagerade till följd av NMR:s närvaro och aktiviteter på orten. Studien har avgränsats till att beakta ledande företrädares attityder och engagemang innan valet hösten 2018.

5.1 Låg tolerans med nyanser

Resultaten tyder för det första på att ledande företrädare i civilsamhället hyser låg tolerans för NMR. NMR uppfattas som en rörelse vars aktiviteter provocerar, skapar oro och rädsla i samhället. En majoritet anser att NMR inte ska tillåtas att demonstrera på allmän plats och bör förbjudas. Den låga toleransen för NMR bekräftas i enkätstudien som mäter toleransens samhällseliga och individuella dimensioner, det vill säga, i vilken mån representanter från

NMR kan tillåtas inom ramen för demokratiska institutioner respektive i mer privata sammanhang. Endast en tredjedel tillskriver NMR den grundlagsstadgade yttrandefriheten, betydligt färre tillåter personer från NMR att verka i politiska församlingar och ytterst få att personer från NMR arbetar som lärare i skolor. När det gäller den individuella toleransen finns en viss acceptans för att ha företrädare för NMR i sin närmiljö men mycket få kan tänka sig att ha en personlig relation med personer från rörelsen.

5.2 Till synes stort engagemang

För det andra visar resultaten att ledande företrädare i civilsamhället ger uttryck för ett tämligen stort engagemang för frågor om NMR. 67 procent av de som har besvarat enkäten uppger att de följer händelser och diskussioner om NMR ganska eller mycket noggrant och 40 procent bedömer sig ha goda eller till och med mycket goda kunskaper om rörelsen. Vidare uppger 61 procent av dem som har besvarat enkäten att de på något sätt har tagit offentlig ställning mot NMR, till exempel på arbetsplatsen, i föreningen eller i lokalsamhället. En något mindre andel, cirka 40 procent, har engagerat sig i politisk aktivitet riktad mot NMR vid ett eller flera tillfällen, såsom att delta i manifestation, demonstration, ”gillat” eller skrivit inlägg i social media.

5.3 Stort stöd för icke-konfrontativa handlingsrepertoarer

För det tredje visar resultaten att få av dem som har besvarat enkäten anser att påverkansmetoder som innehåller inslag av våld är berättigade i relation till NMR. Det lokala civilsamhället tycks således framhärda i att demokratin bör försvaras med demokratiska metoder även i mötet med rörelser som i ord och handling i många fall motarbetar demokratis principer. Dessa resultat får också stöd i ljuset av hur motreaktionerna har kommit till uttryck. Flera av de exempel på engagemang som har fångats upp i den här undersökningen har syftat till att markera närvaro i det offentliga rummet, begränsa NMR:s närvaro i offentligheten, manifestera vikten av liberala demokratiska värderingar och stimulera till dialog om NMR i första hand med lokalbefolkningen. Civil olydnad har förekommit men i en tillsynes tämligen ”mild” form.

5.4 Till demokratins försvar?

Det samlade resultatet kan därmed tolkas som att det finns en viss beredskap i det organiserade lokala civilsamhället att agera i relation till NMR. Annorlunda uttryckt, civilsamhället utgör i viss mån en motkraft till anti-demokratiska strömningar i samhället, åtminstone betraktat från ledande företrädares perspektiv. Toleransen mot NMR är mycket låg och i synnerhet när det kommer till demokratins kanske främsta arenor, såsom skolan och

politiska församlingar. Därtill finns ett tämligen stort latent engagemang för frågor om NMR. Omfattningen av engagemanget indikerar också att NMR:s närvaro inte enbart har väckt motreaktioner i en viss del av civilsamhället utan högst sannolikt bland en tämligen bred kategori av organisationer.

Samtidigt framstår engagemanget också som försiktigt. Det manifesta engagemanget är begränsat och resultaten ger få belägg för att civilsamhället har mobiliserat till motreaktioner i form av högljudda protester och intensiva demonstrationer. De aktiviteter som har varit synliga i Ludvika till följd av NMR:s närvaro har snarare syftat till att markera närvaro och begränsa NMR:s utrymme i offentligheten och stimulera till dialog om och för demokratin. Kanske är det den typen av handlingsrepertoarer som är rimliga och ändamålsenliga i relation till en högerextrem rörelse med rötter i nazism och vit-makt-miljön (Löow 2015).

Resultatet visar också att det finns omständigheter som tycks påverka hur engagemanget kommer till uttryck. Trots ett relativt stort intresse och en benägenhet att ta ställning, tycks samtalet om NMR föras i mer privata och slutna rum snarare än inom ramen för en öppen eller offentlig diskussion. En förklaring, som får visst stöd i den här studien, är att rädslan för NMR hämmar viljan eller utrymmet för samtal i mer offentliga sammanhang. Detta kan i sin tur innebära att civilsamhällets deliberativa potential som arena för offentlig debatt och kanal mellan medborgare och stat och kommun begränsas. Mot den bakgrunden framstår initiativ som på olika sätt ger utrymme för dialog angelägna för att öka kunskapen och dela erfarenheter om hur den här typen av rörelser kan bemötas.

Avslutningsvis är det viktigt att återigen påminna om studiens begränsningar. Vid sidan av vad som påpekats i det metodologiska avsnittet är måtten på manifest engagemang i den här studien tämligen generösa. Gränsen för att betraktas som engagerad är lågt satt till exempel genom att engagemang på sociala medier inkluderats i resultaten. Därtill baseras resultaten på självrapporterade uppfattningar och därmed finns det en risk att respondenterna överskattar sitt engagemang. Begränsningarna till trots har den här studien bidragit till ny kunskap om hur organisationer i det lokala civilsamhället förhåller sig till högerextrema rörelser.

6. Referenser

- Amnå, E. (2008). *Jourhavande medborgare: samhällsengagemang i en folkrörelsestat*. Lund: Studentlitteratur.
- Berman, S. (1997). Civil society and the collapse of the Weimar Republic. *World Politics*, 49(3), 401-429.
- Blomberg, H. och Stier, J. (2019) Flashback as a rhetorical online battleground: debating the (dis)guise of the Nordic Resistance Movement. *Social Media and Society*, January-March 2019:1–10.
- Blomberg, H., Båtefalk, L. och Stier, J. (2018). *Extremistisk ideologi i en retorisk kamp om sanningen på sociala medier och i lokal press – fallet Nordiska motståndsrörelsen*. Falun: Högskolan Dalarna.
- Blombäck, S. (2017). *Intoleranta platser? Rasideologisk aktivitet i svenska kommuner 2008-2015*. Göteborg: Segerstedtinstitutet.
- Dagen, 2018-06-13, Kyrkan i Ludvika backar om att intervjua nazister.
- Ekman, J., och Amnå, E. (2012). Political participation and civic engagement: Towards a new typology. *Human affairs*, 22(3), 283-300.
- Forst, R. (2013). *Toleration in conflict: past and present* (No. 103). Cambridge: Cambridge University Press.
- Frisk, L., Axelson, T., Korsell, L., Lundberg, E. och Stier, J. (2018). *Förtroendevaldas trygghet i Ludvika kommun*. Falun: Högskolan Dalarna.
- Gibson, J. L. (2006). Enigmas of intolerance: Fifty years after Stouffer's communism, conformity, and civil liberties. *Perspectives on Politics*, 4(1), 21-34.
- Goodwin, J., och Jasper, J. M. (Red.). (2014). *The social movements reader: Cases and concepts*. Chichester: John Wiley & Sons.
- Jämte, J. (2013). *Antirasismens många ansikten*, Akademisk avhandling, Umeå: Umeå universitet.
- Langmann, E. (2013). *Toleransens pedagogik: en pedagogisk-filosofisk studie av tolerans som en fråga för undervisning*. Akademisk avhandling, Örebro: Örebro universitet.
- Lodenus, A. L., och Larsson, S. (1994). *Extremhögern*, Stockholm: Tidens förlag.

Lundberg, E. (2017). Tolerans: En introduktion till begreppet, forskningen och antologin. I Lundberg, E. (red.) *Toleransens mekanismer: en antologi*. Stockholm: Forum för levande historia, s. 7—26.

Löow, H. (2015). *Nazismen i Sverige 2000-2014*. Stockholm: Ordfront.

Mattsson, C. (2018). *Nordiska motståndsrörelsens ideologi, propaganda och livsåskådning*, Göteborg: Segerstedtinstitutet.

Norris, P. och Inglehart, R. (2019). *Cultural Backlash and the Rise of Populism: Trump, Brexit, and Authoritarian Populism*. Cambridge University Press.

Scanlon, T. M. (2003). *The difficulty of tolerance: Essays in political philosophy*. Cambridge: Cambridge University Press.

Sullivan, J. L., Piereson, J., och Marcus, G. E. (1979). An alternative conceptualization of political tolerance: Illusory increases 1950s–1970s. *American Political Science Review*, 73(3), 781-794.

Svenska kyrkan, Kyrksnack, Uttalande från kyrkoherde Gunnar Persson, <https://www.svenskakyrkan.se/ludvika/kyrksnack>, 2018-06-12, läst 2018-11-13.

Tilly, C. och Tarrow, S. G. (2015). *Contentious politics*. Oxford: Oxford University Press.

Rapportserie Interkulturellt utvecklingscentrum Dalarna (IKUD)
Högskolan Dalarna

Redaktörer:
Tomas Axelson & Jonas Stier

1. Thörnlund Persson, Maria. *Erfarenheter, relationer och visioner: Sommarskolan 2016 och anställdas röster om dess bidrag till ett socialt hållbart Borlänge*. Falun: Högskolan Dalarna, 2016.
2. Olsson, Helén, Axelson, Tomas & Stier, Jonas. *Arbetsformer kring sociala risker – med fokus på rasism och extremism*. Falun: Högskolan Dalarna, 2017.
3. Frisk, Liselotte, Axelson, Tomas, Hylén, Torsten & Stier, Jonas, *Att lägga rälsen medan man kör: En utvärdering av kunskapshusens arbete i fyra pilotkommuner - Örebro, Göteborg, Borlänge och Stockholm*. Falun: Högskolan Dalarna, 2017.
4. Stier, Jonas & Sandström, Margareta, *En interkulturell förskola? Förhållningssätt och kunskapsformer hos förskolepersonal i Rinkeby-Kista*. Falun: Högskolan Dalarna, 2017.
5. Blomberg, Helena, Båtefalk, Lars & Stier, Jonas. *Extremistisk ideologi i den retoriska kampen om sanningen – fallet Nordiska motståndsrörelsen på sociala medier och i lokalpress*. Falun: Högskolan Dalarna, 2018.
6. Frisk, Liselotte, Axelson, Tomas, Korsell, Lars, Lundberg, Erik & Stier, Jonas. *Förtroendevaldas trygghet i Ludvika kommun*. Falun: Högskolan Dalarna, 2018.
7. Axelson, Tomas, Hansson, Ulf & Sedelius, Thomas. *Från privatsak till politisk kraft? Borlänges interreligiösa råd och förväntningar på religion som resurs i lokalsamhället*. Falun: Högskolan Dalarna, 2018.
8. Lundberg, Erik. *Till demokratins försvar? Det lokala civilsamhället om Nordiska motståndsrörelsens närvaro i Ludvika*. Falun: Högskolan Dalarna, 2019.